

Т - множество топологических признаков, представляющих собой матрицы – решетки, которые накладываются на изображение, позволяющие запечатлеть картинку расположения основных признаков относительно друг друга.

Отметим, что использование только тех элементов модели, которые описаны в статье [1], не позволяет впоследствии математически корректно сформулировать постановку задачи, в которой бы учитывалась различная степень важности критериев не только криминалистических, но и метрических и топологических.

Такая модель позволяет наиболее полно учесть реально использующиеся в криминалистике признаки.

Література:

1. Вахета О.В., Струков В.М. Побудова формальних моделей окремих ознак візерунків відбитків пальців. - Контрольно-измерительные приборы и автоматика, №12, 2005 г.

Онищенко Ю.М.,

Світличний В.А.

Харківський національний
університет внутрішніх справ

ДАКТИЛОСКОПИЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Мета роботи: проведення дослідження історії виникнення та розвитку дактилоскопії, як ідентифікуючої людини ознаки та активно використовуваного інструменту сучасної криміналістики у формуванні доказової бази при розслідуванні кримінальних злочинів.

Письмове підтвердження використання відбитків пальців рук людини в якості ідентифікуючої ознаки датується 782 роком. У китайському світку йшла мова про боргові зобов'язання, що були засвідчені учасниками угоди їх відбитками пальців на тексті документа в якості підпису. У китайській літературі IX-XII століть є опис використання відбитків пальців рук у різноманітних сферах життя: торгових відносинах, сімейному праві, навіть, у кримінальному процесі. Наприклад, у Китаї під час царювання династії Тан (900-1278 р.) в окремих кримінальних справах замість підпису конкретної особи використовувалися відбитки пальців рук. Німецький криміналіст Гейндає писав: «у жодній з країн не ставили так часто печатки та штемпелі, як у Китаї та Японії» [1].

Приведені вище факти відіграли певну роль у розвитку дактилоскопії, але необхідно зазначити, що вагомий внесок у розвиток дактилоскопії також внесли європейські криміналісти.

У 1686 році узорами на пальцях рук зацікавився професор Болонського університету **Марчело Мальпігі**, згадуючи у своїх роботах про «різноманітні лінії та узор» на кінцівках пальців та не

наважуючись коментувати їхнє походження та призначення. Перший науковий трактат з цього питання був написаний у 1823 році Ж.Е. Пуркінє з Бреславського університету, в якому вченим було розподілено всі пальцеві узорі на 9 типів і висунуто гіпотезу про зв'язок узорів з чутливістю шкіри, але не ставилося питання про індивідуальність цих узорів.

Відкриття дактилоскопії, як було названо вчення про відбитки пальців, їх використання у боротьбі зі злочинністю пов'язують з іменем **Вільяма Хершеля**, поліцейського чиновника англійської колоніальної адміністрації в Індії. Ще у 1858 році він попросив у постачальника матеріалів для дорожнього будівництва, індуса Радж'адара Конаї, як у однієї з договірних сторін, почорнити штемпельною фарбою пальці та долоні своєї правої руки і зробити відбиток на угоді постачання, зобов'язуючи цією маніпуляцією виконувати умови укладеного договору. У той час Хершель навіть приблизно не орієнтувався в узорах ліній, що створюються на відбитках пальців, але з цього моменту узорі на відбитках рук назавжди полонили Хершеля. Протягом 19 років Хершель брав відбитки своїх пальців та пальців багатьох індусів, упевнившись в індивідуальності візерунків на пальцевих відбитках, він навчився розрізняти узорі цих ліній та встановлювати людей за «малюнками» їхніх пальців. У зв'язку з його посадовими обов'язками – виплачувати гроші всезростаючій кількості індійських солдатів, які для очей європейця всі були на одне обличчя, прізвища теж повторювалися, писати ж ніхто з них не вмів. Однак, нерідко траплялося так, що одержавши гроші, вони з'являлися знову і заповняли при цьому, що грошей їм не видавали. Хершель припинив подібні махінації – змусив їх залишати відбитки пальців – як у поіменних списках, так і в платіжних відомостях.

З часом Хершель поглибив свої знання в цій галузі: з'ясувалося, що на долоні нігтьових фаланг пальців рук узорі залишаються незмінними і через 5, 10, 15, і через 19 років. У 1877 році він звертається з пропозицією до англійської адміністрації в Індії використовувати його винахід для реєстрації злочинців, але, отримавши негативну відповідь, Хершель впадає у депресію та повертається на Батьківщину, в Англію, де у 1880 році знову намагається отримати визнання свого винаходу – публікує у журналі «Nature» свої дослідження про ідентифікацію злочинців за пальцевими відбитками та знову його відкриття залишається поза увагою.

Паралельно з Хершелем, проводив свої дослідження у цій галузі лікар-шотландець **Генрі Фолдс**, працюючи у лікарні Дзукії та викладаючи японським студентам фізіологію. Передусім, його цікавило, чи є відмінності в папілярних узорах в осіб різних рас і національностей та чи передаються вони у спадок. Одним із результатів цих досліджень було те, що «малюнок ліній шкіри не змінюється протягом усього життя і може краще фотографії слу-

гувати засобом ідентифікації». Фолдс запевняв: «Якщо на місці злочину знайдені відбитки пальців, вони можуть допомогти знайти злочинця. Я сам це перевіряв практично у двох випадках» [2]. Також, він стверджував, що за узорами папілярних ліній можна встановити особу потерпілого, якщо, наприклад, буде знайдено лише кисть руки трупа. У 1880 році Фолдс видав керівництво по фіксуванню відбитків пальців, де запропонував одержувати відбитки всіх десяти пальців (так робиться і сьогодні), в той час як Хершеля, до нього, брав відбиток лише одного або двох пальців. На жаль, у той час на можливості дактилоскопії і в цьому разі не звернули уваги.

Подібна ситуація була й у берлінського ветеринара **Ебера**, який у 1888 році для виявлення та фіксації відбитків пальців запропонував використовувати пари йоду – метод, яким до нашого часу користуються криміналісти. Однак пропозиції Ебера не знайшли підтримки.

Важливу роль у становленні дактилоскопії відіграв видатний вчений-природознавець **Френсіс Гальтон** (двоюрідний брат Чарльза Дарвіна), який, переконавшись у неповторності пальцевих відбитків, спробував їх класифікувати та систематизувати. Він встановив, що якщо у однієї особи відібрати відбитки всіх десяти пальців, вірогідність збігу буде рівна 1 з 64 млрд., що практично унеможливає помилку при ідентифікації людини за відбитками пальців рук. Саме завдяки наполегливій праці Гальтона у 1895 році вдається добитися введення у Великобританії дактилоскопічного методу ідентифікації, спочатку поряд із ґертильйонажем.

З введенням дактилоскопії у Великобританії перед криміналістами згодом постає нова проблема – класифікація відбитків та здійснення швидкого пошуку по картотеках, що постійно збільшувалися. У кінці 1896 року **Едвард Генрі**, генеральний інспектор англійсько-індійської Бенгалії, а пізніше шеф Скотленд-Ярду, винайшов спосіб упорядкувати в картотеках мільйони карток з відбитками пальців, причому так, щоб мати можливість швидко знайти потрібну картку і з 21 червня 1901 року в Англії вводиться реєстрація злочинців на основі відбитків пальців. Система Гальтона-Генрі й до сьогодні є основною для більшості видів реєстрації за відбитками пальців в Європі, Північній Америці та багатьох інших країнах. І вже через рік ця реєстрація дала свої результати: 13 вересня 1902 року англійський суд вперше визнав факт збігу відбитків пальців як доказ.

Цікавим фактом є й те, що перший випадок розкриття злочину завдяки знайденому на місці події сліду пальця був далеко від Англії – в Аргентині. Службовець поліцейського управління **Іван Вуцетич**, серб за походженням, ознайомившись з роботою Гальтона, зібрав власну картотеку слідів рук та на практиці застосовував ідентифікацію злочинців за допомогою папілярних узорів пальців рук. Він видав книжку «Загальне введення антропометрії

та дактилоскопії», в якій доводив переваги останньої. Саме з його легкої руки у вжиток було введено назву нового методу ідентифікації – «**дактилоскопія**» – в перекладі з грецької «**роздивлятися пальці**».

У 1894 році переваги дактилоскопії стали настільки очевидними, що її повністю визнали. Аргентина стала першою в світі державою, в якій відбитки пальців рук стали єдиним засобом ототожнення в поліцейській службі (ґертильйонаж був відмінений у 1896 році). Як результат, південноамериканські держави одні з перших ввели в поліцейську практику систему Вуцетича: в 1903 р. – Бразилія і Чилі, у 1906 р. – Болівія, у 1908 р. – Перу, Парагвай та Уругвай. Європейські країни також поступово стали використовувати дактилоскопію: Франція – з 1902 р., Бельгія – з 1904 р., Угорщина – з 1907 р., Норвегія – з 1910 р., Португалія – з 1913 р. [3].

У **Росії** дактилоскопія почала використовуватися з 1906 р., коли циркуляром Головного в'язничного управління вона була введена для реєстрації у в'язницях. Законом від 6 липня 1908 р. дактилоскопія стала використовуватися у всіх пошукових відділеннях поліції великих міст, діяльність яких з 1909 року ґрунтувалася на розробленій В.І. Асбедєвим першій інструкції з «пальцепечатання», судової фотографії та опису зовнішності людини.

Судово-технічні кабінети були організовані у 1911 р. при училищах правознавства, у 1913 р. – при прокурорі Петербурзької судової палати [4]. Вже у 1912 р. в Росії зафіксовано перший випадок звинувачення на основі пальцевих відбитків – у справі про вбивство аптекаря Вейсброда в Харламівській аптеці Санкт-Петербурга [5].

Події 1917 р. на деякий час призупинили розвиток дактилоскопії у Росії, однак вже з початку 20-х років ця робота поновлюється; період з **1920 до 1940** років вважається у СРСР часом остаточного становлення дактилоскопії, як засобу ідентифікації та реєстрації людей, її широким розповсюдженням.

У період з **1940 до 1960** років дактилоскопія посіла своє місце у криміналістичній техніці як практичний та надійний метод ідентифікації та більше не потребувала «реклами», період з **1960 до 1980** років характеризується появою наукових робіт, присвячених основам автоматизації дактилоскопічних обліків, різноманітним питанням дерматогліфіки та генетики папілярних узорів. З **1980 до 2000** року в розвитку дактилоскопії домінував напрямок автоматизації, в якому участь людини зводиться лише до контрольних функцій. Як при ручній обробці слідів рук, так і при автоматизованій, актуальним є питання якості слідів, тому в поле зору вчених та практиків залишаються проблеми вдосконалення методів та засобів виявлення, фіксації, обробки та зберігання слідів рук.

Висновки: дактилоскопія пройшла шлях від перших спроб її наукового осмислення (кінець XIX ст.) до широкого впровадження автоматизованих дактилоскопічних систем. Сьогодні в Україні актуальним залишається питання правового регулювання застосування дактилоскопії. Діяльність МВС України ґрунтується на таких відомих документах: наказ МВС України від 11.09.2001 № 785 «Про затвердження Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України», наказ МВС України від 23.08.2002 № 823/188 «Про затвердження Інструкції про порядок формування, ведення та використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в ОВС та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України». На наш погляд, необхідно дослідити досвід зарубіжних країн (Росія, Білорусь, США, Ізраїль та ін.) з метою створення та прийняття Закону України «Про дактилоскопічну реєстрацію в Україні», необхідність у якому є нагальною. У цілому, дактилоскопія в Україні має всі умови для повноцінного подальшого розвитку у відповідності до світових стандартів.

Література:

1. Бастрыкин А.И. Дактилоскопия. Знаки руки. — СПб.: Ореол, 2004. — 367 с.
2. Криміналістичне дослідження слідів рук: Науково-практичний посібник / За ред. Я.Ю. Кондратьєва. — К.: Атіка, 2000. — 152 с.
3. Использование дактилоскопической информации в раскрытии и расследовании преступлений: проблемы и пути совершенствования: Сб. матер. междунар. науч.-практ. конф. / ГНИЭКЦ МВД Украины. — К., 2005. — 208 с.
4. Комаха В.О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на півдні України. — Одеса: Юридична література, 2002. — 510 с.
5. Самищенко С.С. Современная дактилоскопия: основы и тенденции развития. Курс лекций. — М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. — 456 с.
6. Основи теорії криміналістики та криміналістична техніка: Курс лекцій. Біленчук П.Д., Гель А.П., Салтєвський М.В. — Вінниця: Вінницька філія МАУП, 2000. — 208 с.

*Доренський О.П.
Кіровоградський юридичний інститут
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМ ТА КУРСАНТАМ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Вивчення сучасних інформаційних технологій у системі вищої освіти України посідає чільне місце у формуванні конкурентоспроможного фахівця на вітчизняному ринку праці [1]. На сьогоднішній майже кожна спеціальність вимагає ґрунтовних знань цифрової техніки та інформаційних технологій, які охоплюються окремим циклом технічних дисциплін.

Проте виникає ряд проблем, пов'язаних з засвоєнням матеріалу технічного предмету студентами та курсантами гуманітарних спеціальностей, зокрема юридичних. Навчальний процес напряму "Право" передбачає вивчення ряду таких дисциплін: "Інформатика", "Комп'ютерні технології автоматизованої обробки даних", "Комп'ютерні мережі", "Інформаційні технології у правозастосовчій діяльності" тощо. Викладення цих дисциплін не можливе без використання основ математики, фізики, чисельних методів, до яких студенти (курсанти) даної спеціальності не є підготовленими.

Як показують дослідження і практика, в більшості випадків слухачі концентрують увагу і, як наслідок, запам'ятовують виключно найпоширеніші, вже відомі терміни і поняття, з якими вони зустрічаються у своєму повсякденному житті. Решта ж теоретичного матеріалу не залишає залишкових знань і розуміння навіть після заучування. Отже, це вимагає від викладача особливої методики проведення викладання технічних дисциплін [2].

Таким чином, на сьогоднішній день є актуальною задача розробки спеціальної методики викладання матеріалу технічних дисциплін студентам та курсантам юридичних спеціальностей, яка потребує нагального вирішення.

Викладення лекційного матеріалу можна розділити на п'ять основних функцій:

- постановка задачі;
- інформаційна функція;
- виховна функція;
- керівна функція;
- контролююча функція.

Постановка задачі. На початку лекції лектору необхідно зосередити увагу аудиторії на такі психологічні процеси, як увага та мотивація. Особливо виділити і підкреслити зв'язок теми, яка вивчається, з її нагальною необхідністю для виконання подальших фахових обов'язків. Якщо цього не зробити, то слухачі, як показує практика, не сприймають матеріал, який викладається.

Інформаційна функція. Під час лекції лектор викладає матеріал, який носить інформаційний характер. Його основна мета — доступно донести його до студента. Обов'язково має бути чітко поставлена мета: який саме має бути результат прослуховування матеріала лекції. Викладач повинен вміти чітко відповісти собі, які нові знання та вміння одержують студенти під час даної лекції.

Виховна функція. Під час лекції у студентів повинні формуватись певні переконання, погляди та світогляд, що і є виховною метою. Для цього необхідно наводити приклади пріоритету в даній області вітчизняних вчених та практичне використання теоретичних і практичних розробок [3].